

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

Komentarz

redakcja naukowa Katarzyna Dudka

Katarzyna Dudka, Małgorzata Janicz, Cezary Kulesza
Jarosław Matras, Hanna Paluszkiewicz, Barbara Skowron

KOMENTARZ JEDNOTOMOWY

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

WYDANIE **2**

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

Komentarz

redakcja naukowa Katarzyna Dudka

Katarzyna Dudka, Małgorzata Janicz, Cezary Kulesza
Jarosław Matras, Hanna Paluszkiewicz, Barbara Skowron

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE **2**

Stan prawny na 15 lipca 2020 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne
Michał Dymiński

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych artykułów napisali:

Katarzyna Dudka – art. 243–295, 616–673

Małgorzata Janicz – art. 578–615

Cezary Kulesza – art. 1–23a, 167–242, 337–424

Jarosław Matras – art. 425–467, 518–577

Hanna Paluszkiewicz – art. 24–166

Barbara Skowron – art. 297–336, 485–517j

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8223-056-7
2. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Wprowadzenie

Oddajemy do rąk Czytelników II wydanie praktycznego komentarza do Kodeksu postępowania karnego. Zamierzeniem Autorów było dostarczenie osobom stosującym prawo (sędziom, prokuratorom, adwokatom i radcom prawnym), a także aplikantom tych zawodów pożytecznego narzędzia, które mogłoby pomóc w rozwiązaniu problemów, z którymi stykają się w pracy, w procesie interpretacji norm kodeksowych. Trzeba przyznać, że ustawodawca nie ułatwia zadania organom ścigania i organom wymiaru sprawiedliwości. Od momentu wejścia w życie, w dniu 1.09.1998 r., Kodeks postępowania karnego był nowelizowany ponad 152 razy, zaś czterokrotnie był ogłaszany tekst jednolity. Niektóre z tych zmian miały charakter fundamentalny, kształtując model procesu karnego, inne charakter zaledwie kosmetyczny. Daleko idące zmiany zostały wprowadzone ustawą z 19.07.2019 r. (Dz.U. poz. 1694), wprowadzając takie kontrowersyjne regulacje, jak prekluzja dowodowa czy uzasadnienia wyroków w formie formularza. Proces karny ewoluuje; widać wyraźnie, że staje się procesem prokuratora, który uzyskuje dominującą rolę spośród wszystkich pozostałych uczestników procesu karnego. Zmiany do Kodeksu postępowania karnego wprowadziła także ustawa z 31.03.2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 568), której celem, co wymaga podkreślenia, jest zapobieganie oraz zwalczanie zakażenia wirusem SARS-CoV-2 i rozprzestrzeniania się choroby zakaźnej u ludzi wywołanej tym wirusem.

Ze względu na praktyczny charakter komentarza, także i w tym wydaniu świadomie ograniczyliśmy prezentację sprzecznych poglądów przedstawicieli doktryny procesu karnego, nie rezygnując z nich jednak całkowicie, i oparliśmy się przede wszystkim na krytycznej analizie judykatów zarówno sądów polskich, jak i trybunałów międzynarodowych. Czytelnik znajdzie w komentarzu również uaktualnioną literaturę, jednak ze względu na objętość Komentarza w wykazach pominięta została literatura sprzed 2014 r., jako dobrze znana i powoływana. Czytelnik znajdzie natomiast pełną bibliografię w wydaniu internetowym. W komentarzu znajdują się natomiast wskazówki odnośnie do sposobu rozwiązania takiego czy innego problemu prawnego. W ich formułowaniu pomocne było wieloletnie doświadczenie zawodowe Autorów, wśród których znajdują się sędziowie Sądu Najwyższego i Sądu Apelacyjnego w Warszawie, prokurator Prokuratury Okręgowej w Rzeszowie oraz profesorowie nauk prawnych łączący pracę naukową z praktyką adwokata i radcy prawnego. Chociaż każdy dział odzwierciedla styl i poglądy Autora, komentarz jest dziełem wspólnym, za który wspólnie ponosimy odpowiedzialność.

8. Potwierdza to także pogląd wyrażony przez Sąd Okręgowy w Lublinie w wyroku z 13.04.2017 r., XI Ka 120/17⁶⁵⁶, w którym zauważono, że nie do przyjęcia byłoby, aby wyprowadzać z treści art. 168b (i – odpowiednio – art. 237a) wniosek, że to prokurator definitywnie przesądza o dopuszczalności korzystania przez sąd z dowodu uzyskanego w drodze kontroli operacyjnej. Uznać zatem wypada, że na etapie postępowania sądowego prokurator może jedynie postulować przeprowadzenie takiego, wykorzystanego we wcześniejszej fazie postępowania, dowodu, zaś do sądu należeć będzie ocena takiego wniosku na gruncie art. 170 § 1 pkt 1.
9. Zob. także uwagi do art. 168b.

Art. 237b. (uchylony)**Art. 238.** [Maksymalny termin kontroli]

§ 1. Kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych mogą być wprowadzone najwyżej na okres 3 miesięcy, z możliwością przedłużenia, w szczególnie uzasadnionym wypadku, na okres najwyżej dalszych 3 miesięcy.

§ 2. Kontrola powinna być zakończona niezwłocznie po ustaniu przyczyn wymienionych w art. 237 § 1–3, najpóźniej jednak z upływem okresu, na który została wprowadzona.

§ 3. Prokurator po zakończeniu kontroli wnosi o zarządzenie zniszczenia wszystkich utrwalonych zapisów, jeżeli w całości nie mają znaczenia dla postępowania karnego. Sąd orzeka w przedmiocie wniosku niezwłocznie, na posiedzeniu bez udziału stron.

§ 4. Po zakończeniu postępowania przygotowawczego prokurator wnosi o zarządzenie zniszczenia utrwalonych zapisów w części, w jakiej nie mają znaczenia dla postępowania karnego, w którym zarządzono kontrolę i utrwalanie rozmów telefonicznych, oraz nie stanowią dowodu, o którym mowa w art. 237a. Sąd orzeka w przedmiocie wniosku na posiedzeniu, w którym mogą wziąć udział strony.

§ 5. Z wnioskiem o zarządzenie zniszczenia utrwalonych zapisów, nie wcześniej niż po zakończeniu postępowania przygotowawczego, może wystąpić także osoba wymieniona w art. 237 § 4. Sąd orzeka w przedmiocie wniosku na posiedzeniu, w którym mogą wziąć udział strony oraz wnioskodawca.

1. Można zasadnie zauważyć, że komentowany przepis ustanawia dwa maksymalne terminy stosowania kontroli i utrwalania rozmów:
 - 1) kontrola musi być zakończona niezwłocznie po ustaniu przyczyn wymienionych w art. 237 § 1–3;
 - 2) musi się ona zakończyć najpóźniej z upływem okresu, na który została wprowadzona, a ten może wynosić maksymalnie 3 miesiące, z możliwością przedłużenia w szczególnie uzasadnionym wypadku na okres najwyżej dalszych 3 miesięcy⁶⁵⁷.
2. Nie ulega wątpliwości, że okresy stosowania kontroli i utrwalania rozmów w jednym postępowaniu są sumowane i dlatego nie jest możliwe kilkukrotne stosowanie podsłuchu na okresy 3-miesięczne lub 6-miesięczne wobec tej samej osoby. Nie wyklucza to takiego przedłużania w ramach terminów określonych w tym przepisie⁶⁵⁸.
3. Dalsze gwarancje praw jednostki, wobec której stosowano kontrolę i utrwalanie rozmów, stanowią regulacje przewidujące, iż to sąd zarządza zniszczenie utrwalonych zapisów w następujących sytuacjach:

⁶⁵⁶ LEX nr 2282522.

⁶⁵⁷ Zob. postanowienie SN z 19.01.2011 r., WZ 53/10, OSNKW 2011/3, poz. 28.

⁶⁵⁸ T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, LEX 2014, art. 238.

- jeśli sąd nie zatwierdził postanowienia prokuratora o zarządzeniu kontroli w przypadku niecierpiącym zwłoki (art. 237 § 2);
 - prokurator po zakończeniu kontroli wnosi o zarządzenie zniszczenia wszystkich utrwalonych zapisów, jeżeli w całości nie mają znaczenia dla postępowania karnego. Sąd orzeka w przedmiocie wniosku niezwłocznie, na posiedzeniu bez udziału stron (art. 238 § 3). W orzecznictwie przyjmuje się, że skutki określone w art. 238 § 3 *in fine* odnoszą się tylko do postanowienia sądu o niezatwierdzeniu przez sąd uprzedniego postanowienia prokuratora o takiej kontroli, także bez względu na to, czy takie niezatwierdzenie nastąpiło przed upływem, czy już po upływie tego terminu⁶⁵⁹;
 - po zakończeniu postępowania przygotowawczego prokurator wnosi o zarządzenie zniszczenia utrwalonych zapisów w części, w jakiej nie mają znaczenia dla postępowania karnego, w którym zarządzono kontrolę i utrwalanie rozmów telefonicznych, oraz nie stanowią dowodu, o którym mowa w art. 237a. W przedmiocie wniosku orzeka sąd na posiedzeniu, w którym mogą wziąć udział strony (art. 238 § 4).
4. Mimo niezmienionej w obecnym stanie prawnym treści art. 238 § 4 wypada zauważyć zmianę kompetencji prokuratora przy wnioskowaniu o zarządzenie zniszczenia utrwalonych zapisów w części, w jakiej nie mają znaczenia dla postępowania karnego, w którym zarządzono kontrolę i utrwalanie rozmów telefonicznych, oraz nie stanowią dowodu, o którym mowa w art. 237a. Przed nowelizacją z 11.03.2016 r. o dopuszczalności gromadzenia dowodów poza granicami „pierwotnego” postanowienia sądu o podsłuchu decydował sąd w ramach tzw. kontroli następczej w oparciu o ówczesne brzmienie art. 237a. Prokurator więc mógł, wnioskując o zniszczenie materiałów, pominąć tylko materiały zgromadzone wyłącznie wskutek pierwszego zarządzenia przez sąd kontroli lub te, których gromadzenie poddano *ex post* kontroli sądu – jeśli sam uznał, że nie mają znaczenia dla postępowania karnego. Obecnie, wychodząc z literalnego brzmienia art. 237a (przy wszystkich zastrzeżeniach co do takiej interpretacji art. 237a podniesionych w uwagach do tej regulacji), można wnioskować, że prokurator decyduje zarówno o rozszerzeniu podmiotowo-przedmiotowych granic podsłuchu (i w ten sposób o zakresie zbieranych materiałów), jak i o późniejszym ich wykorzystaniu przy wnoszeniu i popieraniu oskarżenia, gdyż wyłączając je z zakresu wniosku o zniszczenie, usuwa je spod kontroli sądu sprawowanej w trybie art. 238 § 4.
5. W tej sytuacji ważną rolę może odegrać regulacja § 5 art. 238, przewidująca, że z wnioskiem o zarządzenie zniszczenia utrwalonych zapisów, nie wcześniej niż po zakończeniu postępowania przygotowawczego, może wystąpić także osoba wymieniona w art. 237 § 4, czyli osoba podejrzana, oskarżony, pokrzywdzony lub inna osoba, z którą może się kontaktować oskarżony albo która może mieć związek ze sprawcą lub z grożącym przestępstwem. Sąd orzeka w przedmiocie wniosku na posiedzeniu, w którym mogą wziąć udział strony oraz wnioskodawca (art. 238 § 5).

Art. 239. [Ogłoszenie postanowienia, odroczenie]

§ 1. Ogłoszenie postanowienia o kontroli i utrwalaniu rozmów telefonicznych osobie, której ono dotyczy, może być odroczone na czas niezbędny ze względu na dobro sprawy.

§ 2. Ogłoszenie postanowienia, o którym mowa w § 1, w postępowaniu przygotowawczym może być odroczone nie później niż do czasu zakończenia tego postępowania.

Z celu zarządzania kontroli wynika ustawowa możliwość odroczenia ogłoszenia postanowienia o kontroli i utrwalaniu rozmów osobie, której ona dotyczy. Ogłoszenie postanowienia o kontroli i utrwalaniu rozmów telefonicznych osobie, której ono dotyczy, może być odroczone na czas

⁶⁵⁹ Wyrok SN z 3.12.2008 r., V KK 195/08, OSNKW 2009/2, poz. 17 – zob. jednak uwagi do art. 237, nt 8 i podane tam krytyczne poglądy doktryny.

niezbędny ze względu na dobro sprawy, jednakże w postępowaniu przygotowawczym może być ono odroczone nie później niż do czasu zakończenia tego postępowania (art. 239 § 1 i 2). Wydaje się, że ograniczenie takie nie powinno dotyczyć pokrzywdzonego, gdyż w jego przypadku regułą powinno być zarządzanie kontroli prowadzonych rozmów za jego zgodą.

Art. 240. [Zażalenie]

Na postanowienie dotyczące kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych przysługuje zażalenie. Osoba, której dotyczy postanowienie, może w zażaleniu domagać się zbadania zasadności oraz legalności kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych. Zażalenie na postanowienie prokuratora rozpoznaje sąd.

1. Należy uznać, że zażalenie przysługuje na wszelkie postanowienia dotyczące kontroli i utrwalania rozmów, a więc o zastosowaniu i przedłużeniu podsłuchu, zatwierdzeniu postanowienia prokuratora o podsłuchu, odmowie zatwierdzenia takiego postanowienia i odmowie zastosowania bądź przedłużenia podsłuchu. Zażalenie przysługuje w terminie 7 dni do sądu wyższego rzędu nad sądem, który wydał zaskarżone orzeczenie. W wyniku wniesienia zażalenia sąd bada legalność (zgodność z prawem) i zasadność (konieczność, celowość) stosowania kontroli i utrwalania rozmów⁶⁶⁰.
2. Waler bezwzględnie suspensywny ma jedynie zażalenie na postanowienie sądu o odmowie zatwierdzenia podsłuchu zarządzanego przez prokuratora (art. 237 § 2). Zażalenie na postanowienie wydane przez prokuratora w trybie art. 237 § 2 i art. 237a rozpoznaje na posiedzeniu sąd właściwy do rozpoznania sprawy w składzie jednego sędziego⁶⁶¹.
3. W piśmiennictwie zauważa się, że w przypadku rozpoznawania przez sąd zażalenia na postanowienie prokuratora wydane w trybie art. 237 § 2 możliwa jest sytuacja, w której ten sam sędzia będzie rozpoznawał zarówno zażalenie na postanowienie prokuratora, jak i wniosek prokuratora o zatwierdzenie podsłuchu w wypadku niecierpiącym zwłoki, i dlatego postuluje się, aby zażalenie w takiej sytuacji rozpoznawał sąd wyższego rzędu nad sądem, który wydał lub zatwierdził postanowienie o podsłuchu⁶⁶².
4. W literaturze podnosi się problem, czy możliwe jest zaskarżenie zażaleniem postanowienia prokuratora, którego sąd następnie nie zatwierdził, gdyż wówczas niezatwierdzenie tej decyzji oznacza jej eliminację z postępowania, zatem nie istnieje już ona w postępowaniu, a uzyskany materiał ulega zniszczeniu (art. 237 § 2 zdanie trzecie). Przyjmuje się więc, że w takim wypadku zażalenie nie służy z uwagi na brak przedmiotu zaskarżenia. Natomiast w sytuacji, gdy postanowienie prokuratora zostało zatwierdzone przez sąd, staje się ono postanowieniem sądu, zatem zażalenie na to rozstrzygnięcie rozpoznaje już sąd wyższy niż sąd, który zatwierdził postanowienie prokuratora⁶⁶³.

Art. 241. [Kontrola poczty elektronicznej]

Przepisy rozdziału niniejszego stosuje się odpowiednio do kontroli oraz do utrwalania przy użyciu środków technicznych treści innych rozmów lub przekazów informacji, w tym korespondencji przesyłanej pocztą elektroniczną.

⁶⁶⁰ Zob. J. Skorupka [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2018, s. 542–543.

⁶⁶¹ K. Eichstaedt [w:] *Kodeks...*, red. D. Świecki, t. 1, 2017, s. 848.

⁶⁶² K. Eichstaedt [w:] *Kodeks...*, red. D. Świecki, t. 1, 2017, s. 848.

⁶⁶³ T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, t. 1, LEX 2014, art. 240; pogląd ten zyskał aprobatę doktryny: J. Grajewski, P. Rogoziński [w:] *Kodeks...*, red. S. Steinborn, LEX 2016, art. 240; J. Skorupka [w:] *Kodeks...*, red. J. Skorupka, 2018, s. 543.

1. Komentowany artykuł rozciągnął odpowiednie stosowanie przepisów o kontroli i utrwalaniu rozmów na kontrolę oraz utrwalanie przy użyciu środków technicznych treści innych rozmów lub przekazów informacji, w tym korespondencji przesyłanej pocztą elektroniczną.
2. W związku z powyższym należy uznać, że do takiej kontroli treści rozmów lub przekazów informacji innych niż telefoniczne stosuje się także odpowiednio przepisy o przesłankach podsłuchu opisane w uwagach do art. 237, teza 3; np. do kontroli i utrwalania danych audiowizualnych przechowywanych na wirtualnym dysku przynależnym do konkretnego konta poczty elektronicznej konieczne jest kumulatywne spełnienie przesłanek z art. 237 § 3 i 4⁶⁶⁴.

Art. 242. [Delegacja ustawowa]

Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji, Ministrem Obrony Narodowej oraz ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, określi, w drodze rozporządzenia, sposób technicznego przygotowania sieci służących do przekazywania informacji, do kontroli rozmów telefonicznych lub innych przekazów informacji dokonywanych z wykorzystaniem tych sieci oraz sposób dokonywania, rejestracji, przechowywania, odtwarzania i niszczenia zapisów z kontrolowanych rozmów telefonicznych oraz treści innych rozmów lub przekazów informacji, w tym korespondencji przesyłanej pocztą elektroniczną, mając na uwadze konieczność właściwego zabezpieczenia dokonywanych zapisów przed ich utratą, zniekształceniem lub nieuprawnionym ujawnieniem.

Na podstawie tej delegacji ustawowej zostało wydane rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.06.2003 r. w sprawie sposobu technicznego przygotowania sieci służących do przekazywania informacji, do kontroli przekazów informacji oraz sposobu dokonywania, rejestracji, przechowywania, odtwarzania i niszczenia zapisów z kontrolowanych przekazów⁶⁶⁵.

⁶⁶⁴ Zob. postanowienie SO w Zielonej Górze z 6.03.2017 r., II Kp 123/17, LEX nr 2355988.

⁶⁶⁵ Dz.U. Nr 110, poz. 1052.

Prezentowany komentarz zawiera jednoznaczne wskazówki dotyczące sposobu rozwiązania wielu problemów prawnych, z którymi spotykają się w praktyce zawodowej sędziowie, prokuratorzy, adwokaci oraz radcy prawni. W formułowaniu konkretnych rozwiązań pomocne było wieloletnie doświadczenie zawodowe autorów, wśród których znajdują się sędziowie Sądu Najwyższego i sądu apelacyjnego, prokurator oraz profesorowie nauk prawnych łączący pracę naukową z praktyką adwokata i radcy prawnego.

W najnowszym wydaniu uwzględnione zostały wszystkie ostatnie zmiany do przepisów Kodeksu postępowania karnego, w tym tzw. ustawy covidowe, włącznie z ustawą z 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19.

Ze względu na praktyczny charakter komentarza autorzy ograniczyli prezentację sprzecznych poglądów przedstawicieli doktryny do minimum niezbędnego dla jasności wyводу i oparli się przede wszystkim na krytycznej analizie orzecznictwa sądów polskich oraz trybunałów międzynarodowych. Z tego samego względu nie zawarto w nim analizy historycznej przepisów uchylonych, chyba że było to niezbędne do wykładni norm obecnie obowiązujących.

Dzięki swej jednotomowej formie, zwięzłości wywodów i jasnemu podziałowi wewnętrznemu komentarz będzie przydatny zarówno sędziom, prokuratorom, adwokatom oraz radcom prawnym, jak i aplikantom tych zawodów.

Katarzyna Dudka – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, kierownik Katedry Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; radca prawny z ukończoną aplikacją prokuratorską; autorka stu kilkudziesięciu publikacji, w tym monografii, podręczników, komentarzy.

Małgorzata Janicz – doktor nauk prawnych; sędzia Sądu Apelacyjnego w Warszawie; specjalistka w zakresie postępowania karnego ze stosunków międzynarodowych; autorka wielu publikacji.

Cezary Kulesza – profesor doktor habilitowany nauk prawnych; kierownik Katedry Postępowania Karnego Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku; adwokat; uznany wiktymolog; autor ponad dwustu publikacji, w tym monografii, podręczników, komentarzy.

Jarosław Matras – sędzia Sądu Najwyższego orzekający w Izbie Karnej; specjalista z zakresu prawa karnego materialnego i procesu karnego; autor wielu publikacji.

Hanna Paluszkiewicz – profesor doktor habilitowany nauk prawnych; dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Zielonogórskiego, kierownik Katedry Prawa Karnego i Postępowania Karnego tego Wydziału; wieloletni pracownik naukowy Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu; radca prawny; autorka ponad stu publikacji.

Barbara Skowron – prokurator Prokuratury Okręgowej w Rzeszowie; autorka licznych publikacji.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLWUER.PL

WWW.PROFINFO.PL